

Јован Базић

САВРЕМЕНЕ СТРУКТУРНЕ ПРОМЕНЕ И КУЛТУРА МИРА*

Ево још једне занимљиве књиге др Љубише Р. Митровића, редовног професора социологије на Филозофском факултету у Нишу, у којој је, као и у његовим претходним делима, изражено смело сучељавање с актуелним темама савременог друштва. Ова књига представља, како професор Митровић указује у предговору, „колаж ауторових расправа на тему структурне неједнакости и геокултуре развоја и мира на Балкану“ (7). У њој су обухваћена три тематска круга: 1. *Глобализација, транзиција и алтернативе*; 2. *Геокултура развоја Балкана и култура мира*; и 3. *Плелогаје за трандисциплинарна истраживања геокултуре развоја и културе мира на Балкану*.

У првом тематском кругу – *Глобализација, транзиција и алтернативе*, аутор анализира следећа питања: 1. Допринос Имануела Волерстина мондологији и критичкој теорији глобалне транзиције светског система; 2. Економска социологија и социологија развоја пред изазовима савремених структурних промена; 3. *Unus mundus*, глобална економија и подељено друштво; 4. Структуралне неједнакости и насиље у савременом свету; 5. Глобализација, развој и образовање; 6. Информатичка револуција, медији и симболичка моћ; 7. Глобализација, развој и алтернативе; и 8. За глобализацију солидарности и разумевања међу народима.

Кроз овај тематски круг професор Митровић систематски и сажето анализира савремене друштвене промене, особито кључне димензије процеса глобализације, „као новог облика међузависности модернизације и развоја светског друштва“. У том контексту, он значајну пажњу посвећује студијама савременог друштва Имануела Волерстина, америчког социолога, при чему указује на Волерстинову тезу: „1989. година означила је пад не само комунизма, већ и крај класичног либерализма и отворила пут неоконзервативизму и снагама историјске рестаурације“ (94). Зато се Волерстин, како професор Митровић предочава, залаже за изградњу концепта алтернативног поретка, у чијем ће средишту бити људска права и слободе, борба за демократију и једнакост свих. Волерстин верује да је реално могући један другачији свет, богатији, слободнији и праведнији од данашњег.

Приликом разматрања савремених друштвених промена, професор Митровић упозорава на мистификације и злоупотребе појма *транзиција*, при чему истиче да је овај појам у западној литератури присутан још од седамдесетих година прошлог века као ознака за прелазак друштва из једног развојног циклуса у други, а не као регионални процес који се везује искључиво за постсоцијалистичка друштва у источној Европи. У анализама процеса глобализације, он нарочиту пажњу посвећује *асиметричном шију глобализације* чија су основна обележја, како се може закључити из његових експликација: дигитална глобална економија и умрежено друштво; неједнакост и подељено друштво, као и све веће продубљивање разлика на релацијама север-

* Љубиша Р. Митровић (2007) *Савремене структурне промене и култура мира*. Ниш: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Центар за социолошка истраживања.

југ, богати-сиромашни; глобална медијска и симболичка моћ; „тероризам немоћних“ и „тероризам богатих“; а у образовању све више доминира корпорацијски и комерцијални дух. Веома је занимљива и оцена професора Митровића да *Болоњска декларација* представља „прилагођавање образовања европској подели рада, интересима крупног капитала у њој и евробројности“ (72). Зато се он залаже за образовање које ће бити у функцији одрживог развоја, културе мира међу народима и еманципације човека. Следствено томе, уместо асиметричног типа глобализације и антагонистичког система расподеле друштвене моћи, професор Митровић се залаже за глобализацију солидарности и разумевања међу народима и асоцијативни систем расподеле друштвене моћи – за мир и глобалну правду у свету.

У другом тематском кругу – *Геокултура развоја Балкана и култура мира*, професор Митровић анализира следећа питања: 1. Култура мира, развој и еманципација; 2. Геокултура развоја и култура мира на Балкану; 3. Евроинтеграцијски изазови Балкана – нове шансе и илузије; 4. Структурне неједнакости, сукоби и култура мира; 5. Судбина култура и идентитета малих народа у глобалном свету; и 6. Стваралаштво и мисионарство Никете Ремесијанског у кључу херменеутике и геокултуре.

Овај тематски круг професор Митровић започиње теоријским разматрањима о култури мира, развоју и еманципацији. Културу мира он дефинише „као једно од основних и универзалних права човека и човечанства; право људске врсте да живи и ствара у миру“ (134). Даље, указује да мир не сме да буде у монопољу ни једне државе и народа у свету, да мора бити дело свих људи и народа, да служи њиховом развоју и напретку човечанства. Култура мира, како професор Митровић каже, претпоставља борбу за нове односе у свету и ангажован еманципаторски однос да се изгради „полицентрични демократски глобални поредак у свету“ у коме ће се поштовати плурализам и право на разлику. Без остваривања права на мир доводи се у питање право на живот људског рода, а тиме и право на развој и слободу. Зато он сматра да је право на мир претпоставка остваривања свих људских права.

Врло су занимљиве и експликације о миру на Балкану професора Митровића. Ту он указује да се већина земаља савременог Балкана налази у транзицији, али истовремено и „у зони протекторизације и реколонијације“, где се мир успоставља „геостратешким играма и диктатом спољних великих сила“. У томе су аутономни преговори и евентуални компромис самих балканских народа немогући. Мир који тако успостављају велике силе на Балкану, професор Митровић упозорава, представља политичку хипотеку и оставља дугорочне последице по односе међу народима и људима на балканском простору. Такав мир он означава као *рајсборни мир*, позивајући се на Рејмона Арона који је дефинисао ову синтагму. Да би се дошло до мира на Балкану, као и у било ком делу света, професор Митровић сматра да мир мора да крене са истог места где је и рат започет, а то је у главама људи где је „истина у сваком рату била његова прва жртва“. Зато он сматра да мир претпоставља најпре „суочавање са истином рата“, јер је то „предуслов катарзе и истинског помирења међу народима“. Он сматра да је то пут не само да се развије критичка историјска свест о узроцима и деструкцијама, „већ и да се афирмишу нове и трајне и прогресивне вредности мира као вредности живота, развоја и еманципације“ (121).

У трећем тематском кругу – *Плелоаје за трандисциплинарна истраживања геокултуре развоја и културе мира на Балкану*, професор Митровић указује на основне димензије макропројекта Министарства науке Републике Србије под насловом: „Култура мира, идентитети и међуетнички односи на Балкану у процесу

евроинтеграције“, којим он руководи. Према професору Митровићу, „култура мира је скуп вредности ставова, облика понашања и начина живота који одбацује насиље и тежи превенцији конфликта тако што препознаје њихове узроке и настоји да их реши кроз дијалог и преговарање између појединаца, група и нација“ (201). У дефинисању предмета истраживања овог пројекта, он наглашава да се ради о трансдисциплинарном истраживању улоге културе у савременим друштвеним променама у Србији и на Балкану, да ово истраживање може довести до релевантних резултата и теоријски утемељених закључака о месту и улози транзиције културе у процесу модернизације, развоја и реформе постсоцијалистичких друштава. А у разматрањима о очекиваним резултатима истраживања, професор Митровић указује да ови резултати, поред теоријског значаја, могу имати дијагностичку и прогностичку функцију за обликовање модерне стратегије друштвене и културне акције. У том контексту аутор посебно истиче два подручја која данас и у скорој будућности највише добијају на значају, а то су: прво, „изграђивање нове политике међуетничких односа у циљу смањења етничке дистанце и јачања културе мира на Балкану“; и друго, „развијање модерне концепције о Балкану као јединственом културном простору на коме се сусрећу и прожимају различите културе и изграђују нове стратегије регионалне културне сарадње“ (180).

У овој књизи професора Митровића доминирају или се као вертикала прожимају питања глобализације, транзиције, Балкана, културе, мира, развоја и образовања. При томе, он већ у предговору истиче тезу „да је афирмација мира и сарадње у свету повезана са променама у систему расподеле друштвене моћи и победом глобалне правде у свету“. Та теза у различитим ескпликацијама доминира у целој књизи. У исправност те тезе свакако не треба сумњати. Међутим, овом приликом треба имати у виду да је глобално друштво, као и свако конкретно друштво, дубоко подељено вишеструко и да у друштву владају дијалектички односи конфликта и мира, да ти односи диктирају темпо друштвених промена и врше дистрибуцију друштвене моћи кроз различите економске и политичке институционалне форме. Па зато питање глобалне правде може изгледати само као цивилизацијски идеал. С друге стране, професор Митровић критички разматра и залагање за афирмацију мира и сарадње у свету. У његовом случају, не може се посматрати као залагање за одржавање постојећег стања, што би свакако одговарало носиоцима економског и војно-политичког монопола, јер се за отпор угњетених и експлоатисаних мора имати разумевања.

Професор Митровић у овој књизи, као и у другим својим делима, оцене и ставове подастире обимном, релевантном новијом домаћом и страном литературом и изворима, укључујући и литературу из окружења, као што је на пример бугарска. Зато се научна исправност оцена и ставова професора Митровића тешко може оспорити. Поред тога, научно мишљење и ставови професора Митровића о многим питањима се издвајају из оркестрираних апологетских и „трендовских“ мишљења у савременој друштвеној науци, па самим тим заслужује и особиту пажњу. Све то врло инспиративно препоручује ову књигу свима који се баве изучавањем друштвених питања и онима који су на позицијама да одлучују о релевантним питањима у савременом друштву, као и широкој читалачкој публици која се озбиљно интересује за савремене друштвене теме и проблеме.